

**T.C.
Gazi Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü**

yeni

TEZ ÖNERİSİ HAZIRLAMA KILAVUZU

**Ankara
Ocak 2013**

ÖN SÖZ

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü için hazırlanan bu *Tez Önerisi Hazırlama Kılavuzunun* amacı; Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca, yüksek lisans, doktora ve sanatta yeterlik tez önerilerinin hazırlanmasıyla ilgili ilkeleri düzenlemek ve bir standart sağlamaktır. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsünde hazırlanacak olan tez önerileri, bu hazırlama ilkelerine tabi olacaktır.

Bu Kılavuzun hazırlanmasında, Enstitümüz tarafından 2012 yılında yayımlanmış “Tez Önerisi Yazım Kılavuzu” temel alınmış, aktarma ve alıntılar *gösterilmemesi* de çok sık ve ciddi eleştiri konusu olan 2012 Kılavuzu anabilim dallarından gelen öneriler ve özellikle lisansüstü öğrencilerinden gelen dönütler de dikkate alınarak bütünüyle gözden geçirilmiş, eksiklikleri ortaya konulmuştur.

Kılavuz, 2012 Eylül ayından başlanarak, neredeyse *tümüyle yeniden yazılmış*, “Tez Önerilerinde ve Tezlerde Bazı Aktarma ve Kaynak Gösterme İlkeleri” bölümü ve örnekleri bütünüyle yenilenmiş ve de 2013 Ocak ayında da “yeni” Kılavuz olarak yayımlanmıştır.

Ocak 2013 tarihli yeni Kılavuz, “tez önerisi hazırlama ilkelerini” içermektedir; bu ilkelerin belirlenmesinde, *Publication Manual of the American Psychological Association* (APA, 2010) adlı çalışma ile *Standards for Educational and Psychological Testing* (AERA, APA ve NCME, 1999) adlı çalışmanın son baskıları esas alınmıştır. Ayrıca, Ankara, Gazi ve Hacettepe Üniversitelerinde yapılan kapsamlı bir bilimsel araştırmanın sonuçları, yüksek lisans ve doktora tezlerinde *ölçme* ile ilgili konulardaki çok ciddi eksikliği açıkça ortaya koymuş, bu doğrultuda da bu hususlara, Ocak 2013 tarihli yeni Kılavuzda başkaca bir önem verilmiştir.

Ocak, 2013 tarihli *yeni* “Tez Önerisi Yazım Kılavuzu”nun neredeyse *tümüyle yeniden yazılmasını ve yenilenmesini* çeşitli aktarma ve alıntılar göstererek gerçekleştiren ve Kılavuzun son şeklini almasını çok yoğun bir çalışmayla kısa sayılabilecek bir sürede sağlayıp Kılavuzu hazırlayan ise, nicel araştırma, nitel araştırma ve -Ülkemiz eğitim-bilim sistemi içinde 60 yıl sonra gerçekleştirdiği paradigma değişikliğinden de açıkça görüleceği üzere- ölçme-değerlendirme konularında Türkiye’deki en etkili isim olarak bilinen Yrd. Doç. Dr. Vahit BADEMCİ’dir, emeği ve katkıları için kendisine buradan teşekkürlerimi sunuyorum.

Ocak 2013 tarihli yeni Kılavuzumuz bilim dünyasında hemen kabul görmüş, tespit edebildiğimiz kadarıyla Ülkemizde şu an 3 üniversite tarafından da esas alınmıştır. Ayrıca, yine Ocak 2013 tarihli yeni Kılavuzumuz, “tez önerisi” ile ilgili konularda, çok kısa bir süre içerisinde Türkiye’de internet üzerinden indirilen ve yararlanılan binlerce çıktı ve çalışma arasında *ilk sıraya/* sıralara tırmanmış, “tez önerisi kılavuzu” olarak da 1’inci sıradaki *başyuru kaynağı* haline gelmiştir; kıvançlıyız.

Ocak 2013 tarihli yeni Kılavuzumuz paralelinde, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 2013 Ocak ayında aldığı kararlarla “Akademik Yazım Kuralları ve Etik İlkeler” semineri öğrencilerimize *zorunlu* hale getirilmiş, seminere, Enstitümüz bünyesinde öğrenim gören yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin yanı sıra, konuya ilgi duyan pek çok kişi de katılmıştır. Bu seminerlere katılan öğrencilerimizden gelen yüz yüze dönütler ve en iyiye ulaşma ve de öğrenci merkezli yaklaşımımızın harmanlanması doğrultusunda, Ocak 2013 tarihli yeni Kılavuzumuz, ana bilgi bütünlerine tümüyle esas ve sadık kalınmak üzere, değerli öğretim üyemiz Yrd. Doç. Dr. Vahit BADEMCİ tarafından tekrar gözden geçirilmiş, öğrencilere *daha da* kolaylık sağlanması amacıyla *tez önerisi biçiminde* yeniden düzenlenmiş, yine çok yoğun bir çalışmayla bu sefer *bütünüyle* yeniden kaleme alınmış, “Tez Önerisi Hazırlama Kılavuzu” “yeni” başlığı altında da *özgün* biçimine ve *son haline* kavuşturulmuştur.

Bu Kılavuzun içinde de belirtildiği üzere, *ölçme*, bilimsel araştırmanın kalbinedir ve güvenilirlik ile geçerlik de, ölçmenin *temel* kavramları ve hususlarıdır. Türkiye’deki tüm eğitim kurumlarında, ne yazık ki, hâlâ bundan 47 yıl önce yayımlanmış olan *Standards for Educational and Psychological Tests and Manuals* (APA, AERA ve NCME, 1966) içinde tanımlanmış “içerik/ kapsam geçerliği”, “ölçüt ilişkili geçerlik” ve “yapı geçerliği” şeklindeki geçerlik tipleri ve ifadeleri kullanılmaktadır. *Standards for Educational and Psychological Testing* (AERA, APA ve NCME, 1999) ya da diğer anılan adıyla *1999 Standartları* ise, Ülkemizde *kurumsal* olarak *ilk defa* Ocak 2013 tarihli yeni Kılavuzumuzda uygulamaya konulmuştur; en son yayınlanan ve “otorite” olarak kabul edilmiş *1999 Standartları*nda (AERA, APA ve NCME, 1999), “testin güvenilirliği”, “testin geçerliği” benzeri ifadelerin *doğru olmadığı* güçlü biçimde vurgulanmış, geçerlik tümüyle değişmiş, *geçerlik kanıtının kaynakları* ise, 1) *Test içeriği üzerine temellenmiş kanıt*, 2) *Yanıt süreçleri üzerine temellenmiş kanıt*, 3) *İç yapı üzerine temellenmiş kanıt*, 4) *Diğer değişkenlerle ilişkiler üzerine temellenmiş kanıt* ve 5) *Test etmenin sonuçları üzerine temellenmiş kanıt*, şeklinde belirtilmiştir. Enstitü olarak, en son standartlar olan *1999 Standartlarını* (AERA, APA ve

NCME, 1999) 47 yıl sonra Türkiye’de kurumsal olarak *ilk defa* uygulamaya koymanın haklı gururunu ve keyfini sürmekteyiz.

Ocak 2013 tarihli yeni Kılavuzumuzun içindeki pek çok yeniliklerden de görüleceği üzere, Enstitümüz eğitim alanındaki bilimsel ve çağdaş gelişmeleri yakından takip etmekte, bilimdeki ilerlemelere yönelik öncü görev üstlenmeyi sürdürmekte ve bilimsel çıtayı da her zaman *yukarıya* çekmekte kararlıdır. Bu amaçla, Enstitümüz öğrencileri, öğretim elemanları ve ilgilenen herkese açık olmak koşuluyla, başta *1999 Standartları* (AERA, APA ve NCME, 1999) ile ilgili konularda bilgi aktarılmak üzere, bir dizi konferans ve seminerler Enstitümüzce planlanılmış durumdadır.

Yeni *Tez Hazırlama Kılavuzu* ise, *tümüyle* Ocak 2013 tarihli yeni *Tez Önerisi Hazırlama Kılavuzu* üzerine inşa edilmiş olup, neredeyse tamamlanmış durumdadır ve kısa bir süre sonra da yayınlanacaktır.

Bu Kılavuz, tez önerisi hazırlayacak öğrencilere yol göstermek ve tez önerisinde yer alan bazı hususlarla ilgili de *temel* bilgiler vermek amaçlarıyla hazırlanmıştır. Tez önerilerini hazırlayanların, tez önerilerinin kabul edilebilmesi için, bu Kılavuzda açıklanan ilkelere kesinlikle uymaları gerekmektedir. Yeni *Tez Önerisi Hazırlama Kılavuzunun*, tüm lisansüstü öğrencilerimize ve öğretim elemanlarımıza yararlı olmasını ümit ediyorum.

Prof. Dr. Musa YILDIZ

Gazi Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

BAŞLARKEN

Tezler, ciddi bilimsel etkinliklerdir. Tez önerileri de, tez yazma sürecinin çok önemli bir parçasıdır. Bazı öğretim üyelerinin/elemanlarının “tez önerilerinin çok önemli olmadığı” ya da “Enstitü tarafından talep edilmiş bir formaliteden ibaret olduğu” yönündeki söylemlerini işitebilirsiniz: Daha en başında, bu türden bilimsel anlamı olmayan görüşleri ya da yorumları *dikkate almamanız* önerilmektedir.

Tez önerilerinin gerekli özen ve dikkatle hazırlanması, yapılacak olan araştırma ya da tezin başarısının bir güvencesi gibidir.

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü için hazırlanan *Ocak 2013* tarihli bu “yeni” **Tez Önerisi Hazırlama Kılavuzu**® nda, American Psychological Association (APA, 2010) tarafından yayımlanmış *Publication Manual of the American Psychological Association* adlı çalışma ile American Educational Research Association, American Psychological Association ve National Council on Measurement in Education (AERA, APA ve NCME, 1999) tarafından yayımlanmış *Standards for Educational and Psychological Testing* adlı çalışmanın *son baskıları* temel alınmıştır. Ancak, Enstitü bünyesindeki çok çeşitli bilim dallarına seslenilmesi amacıyla, Kılavuzun biçimlendirilmesinde ve özgün hale getirilmesinde yer yer diğer kaynaklardan da katkı sağlanılmıştır.

Yapılacak olan tezlerin bilimsel kalitelerinin daha yukarıya çekilmesi ve tez önerilerini ve de tezlerini hazırlama sürecinde lisansüstü öğrencilere yardımcı olması amaçlarıyla, “Araştırma Teknikleri” dersi, 26.09.2012 tarih ve 21/23 numaralı Yönetim Kurulu Kararı ile Enstitümüz tarafından yüksek lisans öğrencilerine “*zorunlu*” hale getirilmiştir. Bu dersten *etkili* ve *verimli* biçimde yararlanarak gerekli bilgi bütünlerini edinmiş öğrencilerin, tez önerilerini ve tezlerini hazırlamada daha başarılı olacakları beklenilmektedir.

Ayrıca, nitel araştırmanın karmaşık yapısı anlaşılmadan ya da iyice öğrenilmeden veya etkili biçimde faydalanan ilgili bir ders alınmadan ve de yeterince ve gereğince yetkinleşilmeden, nitel araştırma ya da *katişik araştırma** kapsamında bir araştırmaya veya tez önerisine *girişilmemesi* de önerilmektedir.

Teslim edilen tez önerileri ve tezlerin, Enstitümüz tarafından 2013 yılının ikinci yarısından itibaren intihal (*aşıırma*) belirleme programlarıyla (Ithenticate, vb.) taranacağı, böylelikle de bilgi ve fikir hırsızlığının önlenilmesi yoluna gidileceği ise, akıllardan bir an olsun çıkarılmamalıdır.

© 2013-Vahit Bademci, her hakkı saklıdır.

* Katişik araştırma : Mixed research (V.B.).

TEZ ÖNERİSİ HAZIRLAMA İLKELERİ

Tez önerisi ile ilgili bazı temel bilgi ve ilkeler aşağıda aktarılmaya çalışılmıştır.

Amaç ve Kapsam

Tez Önerisi Hazırlama Kılavuzunun amacı, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca, yüksek lisans, doktora ve sanatta yeterlik tez önerilerinin hazırlanmasıyla ilgili ilkeleri düzenlemektir.

Tez Önerisinin Bölümleri

Bir tez önerisi;

1. Ön bölüm,
2. Ana bölümler ve
3. Arka bölüm

olmak üzere, üç kümede toplanan bölümler halinde düzenlenebilir (Gall, Gall ve Borg, 2007; Karasar, 1984).

Tez önerisi metni ana bölümlerde verilir; ön bölüm ve arka bölüm yardımcı nitelikte olup, ana bölümleri tanıtıcı ve tamamlayıcı görevlere sahiptir (Karasar, 1984).

Bir tez önerisinin ana hatları bazı kaynaklardan (AERA, APA ve NCME, 1999; APA, 2001; 2010; Creswell, 2012; Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012; Gall, Gall ve Borg, 2007; Johnson ve Christensen, 2012; Karasar, 1984) yararlanılarak aşağıda sunulmuştur.

ÖN BÖLÜM

BAŞLIK SAYFASI (Danışmanın el yazısıyla, unvanı, adı ve soyadı, “UYGUNDUR” ibaresi, imzası ve tarih bulunacaktır).

İÇİNDEKİLER

ANA BÖLÜMLER

BÖLÜM

I. GİRİŞ

Problem Durumu

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın Önemi

Sayıtlar

Sınırlılıklar

Tanımlar

II. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

III. YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Evren ve Örneklem

Ölçme Araçları

Ölçüm güvenirliği

Ölçüm yorumlarının ve kullanımlarının geçerliği

Verilerin Toplanması

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

IV. SÜRE VE OLANAKLAR

Zaman Planı

Maliyet ve Maddi Destek

ARKA BÖLÜM

KAYNAKÇA

EKLER (Varsa, bu bölüm adı eklenecektir)

BAŞLIK SAYFASI

Tez önerisinin yazılı ilk sayfası, başlık sayfasıdır (Karasar, 1984). Bu sayfada, kurum (Üniversite, Enstitü, Ana Bilim Dalı, Bilim Dalı) adı, tez önerisinin başlığı, tez önerisini hazırlayanın adı ve soyadı, tez önerisinin hangi nitelikte (yüksek lisans/ doktora/ sanatta yeterlik) olduğu, tez önerisinin sunulduğu kurumun bulunduğu şehir adı ile tarih yer alır.

Bu bilgilerin başlık sayfasına yerleştirilmesi Ek B'deki örnekte gösterilmektedir.

Tez Önerisinin Başlığı

Tez önerisinin başlığı, yapılması planlanan araştırmanın içeriğini kolay anlaşılır biçimde göstermeli, araştırmanın temel fikrini etkili biçimde özetlemelidir.

Başlık üzerinde uzun uzadıya düşünülmeli, her bir kelimenin üstünde ayrı ayrı durulmalı, mümkün olduğunca kısa ve anlaşılmayı kolaylaştıran kelimeler veya terimler seçilmelidir. Bir diğer ifadeyle, tez ya da tez önerisinin başlığı kısa ve öz, ancak betimleyici olmalıdır (Gall, Gall ve Borg, 2007).

Tez önerisinin başlığı **12-15 kelimeyi geçmemeli** ve Türkçe kelimeler kullanılarak meydana getirilmelidir.

Örneğin, tez önerisinin başlığı “*İlköğretim Öğrencilerinin Beslenme Alışkanlıkları ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişki*” şeklinde olabilir.

İÇİNDEKİLER SAYFASI

İçindekiler bölümü de öteki bölümler gibi, büyük harflerle yazılmış “İÇİNDEKİLER” başlığı ile başlar ve tez önerisinin ön bölüm, ana bölümler ve arka bölümlerindeki bütün bölüm ve alt bölüm başlıkları ve adları ile bu anahatların başlangıç sayfa numaraları sırasıyla burada verilir (Karasar, 1984).

İçindekiler sayfasına bölüm ve alt bölüm başlıkları yazılırken, hiç bir kısaltma veya değiştirme yapılmaz; verilen bilgiler bir sayfaya sığmazsa, yazı alanı üst kenarından başlayarak, ayrıca başlık ya da devamı gösteren bir işaret kullanmadan, diğer sayfa veya sayfalarda devam edilir (Karasar, 1984).

Örnek bir “İÇİNDEKİLER” sayfası, Ek C’de sunulmuştur.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Tez önerisinin giriş bölümünde, araştırmanın problemine, araştırmanın amacına, araştırmanın önemine, sayıtlara, sınırlılıklara ve tanımlara ilişkin bilgiler bulunur.

Problem Durumu

“Bireyi, fiziksel ya da düşünsel yönden rahatsız eden, kararsızlık ve bir’den çok çözüm yolu olasılığı görülen her durum bir problemdir” (Karasar, 1984, s. 30). Problemler, araştırmacılar ya da çalışmayı yürütenlerce tanımlanır. Problemin tanımlanmasında bütünleştirme, sınırlandırma ve tanımlama aşamaları dikkate alınmalı, bu aşamalar birbirini izleyen paragraflarda verilmeli, araştırmacı, problemi değişkenler açısından görebilmeli ve öylece ifade edebilmelidir (Karasar, 1982).

Araştırma probleminin tanımlanmasında, problemle ilgili alanyazının (literatürün) taranması gerekli ve önemlidir. Konu ile ilgili en son gelişmeleri veren dergilere, kitaplara ya da yayınlara ulaşılmalı, kütüphanelere ve benzeri yerlere gidilmeli ve yeni kaynaklar aranıp, bulunmalıdır.

Problemin ilgili kaynaklar yardımıyla tanımlanabileceği, araştırmanın amacının da bundan sonra belirlenebileceği, kaynaklarından ilkelerine uygun alınacak (ve de gösterilecek) her bilginin belli bir amacı gerçekleştirecek nitelikte olması gerektiği ise, asla unutulmamalıdır (Karasar, 1982).

Alanyazının gözden geçirilmesi problemin en iyi şekilde tanımlanmasına kadar sürdürülmeli ve bu kısım, kısa ve etkili bir özet ve problemin ifadesinin açıklandığı kısa bir paragraf ile sonlandırılmalıdır.

Araştırmanın Amacı

Araştırma probleminin en somutlaştığı yer olan amaçlar, iki düzeyde ifade edilir; birincisi, giriş cümlesi niteliğinde olan genel amaçtır (Karasar, 1982). Örneğin, araştırmanın genel amacı, “Kentlerde çalışan ve çalışmayan kadınların kaygı düzeyleri arasında bir farklılık olup olmadığını araştırmaktır” şeklinde yazılabilir.

İkinci düzeyde ise, bu genel amacı gerçekleştirebilmek için işlevsel (ayrıntılı) alt amaçlara yer verilir; araştırmanın (işlevsel) alt amaçları, *ya soru cümleleri* ile *ya da denenceler* (hipotezler) ile ifade edilmelidir (Karasar, 1982).

Yukarıda verilen araştırmanın genel amacına yönelik bir alt amaç örneği ise, *ya* “Medeni durumlarına göre çalışan ve çalışmayan kadınların kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklinde soru cümlesi olarak *ya da* “Medeni durumlarına göre çalışan ve çalışmayan kadınların kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır” biçiminde denence olarak ifade edilebilir.

Aynı araştırma içinde, hem “alt problemler” hem de denenceler yazılmasından *kaçınılmalıdır*.

Araştırmanın genel amacı soru cümlesi ile ifade edildiğinde, alt amaçlarının da soru cümlesi şeklinde yazılmasına dikkat edilmelidir.

Araştırmanın Önemi

Araştırma amaçlarında belirlenip toplanan bilgilerin *ya da* verilerin, hangi kuramsal veya uygulamadaki sorunun çözümünde ve nasıl kullanılacağına açıklanması, araştırmanın önemini gösterir (Karasar, 1984).

Bir başka ifadeyle, bu kısımda, *araştırmacı, kendi amacını ortaya koyarak* (Karasar, 1982) verilerin hangi amaçlarla toplandığını veya toplanan verileri nasıl kullanacağını belirtmeli *ya da* diğer araştırmalarla ortaya konulan bilgi eksikliklerine veya bir problemin çözümüne ne şekilde katkıda bulunacağını açıkça ifade etmelidir.

Araştırma amacı nesnel iken, araştırmanın önemi öznel (kişisel) olabilmektedir ve bu yüzden araştırmanın önemi çok açık biçimde belirlenmeli ve ifade edilmelidir; araştırmanın öneminde inandırıcı olunulamazsa, araştırmaya başlanılmamalı veya araştırmaya başlama geciktirilmeli ve durum yeniden etraflıca değerlendirilmelidir (Karasar, 1982).

Bu noktada önemli bir hususa değinmekte ve yapılmış bir araştırmanın tekrarlanmayacağı yönündeki *yanlış* yaygın kanıyı düzeltmekte fayda görülmektedir. Araştırma, **yinelenebilir** *ya da* **tekrarlanabilir** niteliktedir (Gall, Gall ve Borg, 2007; Johnson ve Christensen, 2012; Karasar, 1982). Bir başka ifadeyle, araştırmanın belli olan süreçleri tekrarlanmak isteniliyorsa *ya da* yeni bilgi, teknoloji veya koşullar çalışmanın *ya da* araştırmanın güncel duruma getirilmesini gerektiriyorsa veya önceki araştırma ile yeni araştırma arasında zamana dayalı farklılık *ya da* ilgili husus/hususlardaki gelişmeler *ya da* gerilemeler olup olmadığı ortaya konulmak isteniliyorsa veya araştırmanın daha da

genişletilmesi hedefleniyorsa ya da araştırma bulgularının değişik evren veya örneklemelerde kontrol edilmesi ya da daha da güçlendirilmesi amaçlanıyorsa, önceki araştırma *yeniden yapılabilir* ya da *tekrarlanabilir*.

Sayıtlar

Sayıltı (varsayım) ve denence kavramları ve içerikleri sıklıkla karıştırılmaktadır. Kısaca, **sayıltı**, “**denenmeyen bir yargıdır**”; **denence** ise, “**denenen yargıdır**” (Karasar, 1982, s. 70, 74). Unutulmamalıdır ki, denence sınanır; oysa, *sayıltı sınanmaz*.

Bir araştırmanın sayıtları sağlam ve anlamlı olmalı ve de üzerinde çok iyi düşünülüp oluşturulmalıdır. Her sayıltının ussal ve kanıtsal gerekçeleri bulunmalıdır; küçük bir ek çaba ile gerçek durumun ortaya çıkabileceği konularda veya durumlarda sayıltı kullanmak bir yanılgıdır (Karasar, 1984). Eğer, sayıtlar yanlış olursa veya sağlam ya da beklenen biçimde olmazsa, o zaman araştırma yıkılır/ çöker (Kaptan, 1993; Karasar, 1982).

Örneğin, ölçme araçları (testler, ölçekler, envanterler, vd.) ile ilgili olarak, bir araştırmacının “kullanılan ölçme aracı güvenilir ve geçerlidir” şeklindeki sayıltısı, bütünüyle **hatalı** bir sayıltıdır ve **asla kullanılmamalıdır**. Çünkü, ölçme araçları, güvenilir ve geçerli **değildir** (AERA, APA ve NCME, 1999; Bademci, 2011).

Bazı araştırmalarda sayıltı olamayacağı gibi, sayıtların gereksiz yere çoğaltılmasından da *kaçınılmalıdır*. Unutulmamalıdır ki, sayıtların çoğalması veya bazen de araştırmacının olması gereken sayıtları görememesi, araştırmayı zayıflattığı kadar, araştırmacının yetersizliğini de ifade eder. Bu nedenle, araştırmacılar sayıtlarını *çok dikkatle* belirlemelidir.

Örneğin, bir araştırmacı, uygun şekilde, “evrenden aldığı örneklemin evreni temsil ettiği” sayıltısını ileri sürebilir. Ancak bu sayıltı gerçeği yansıtmıyorsa (Karasar, 1984) ya da -maalesef çok sık görüldüğü üzere- araştırmacı *kurallarına uygun örnekleme yapmamışsa*, elde edilen bulguların evrene genellenebilmesi *imkansızdır*.

Sınırlılıklar

Sınırlılıklar, en uygun görülen koşullardan sapmadır; bir başka ifadeyle, araştırmacının, normal olarak, yapmak isteyip de çeşitli nedenlerle vazgeçmek zorunda olduğu şeyler, araştırmanın sınırlılıklarıdır (Karasar, 1982). Bu sınırlılıklar, zamana, maliyete, uygulamadaki bazı zorunluluklara, probleme, değişkenlerine, değişkenlerin kontrolüne,

yönteme, evrene, örneklemeye ya da araştırmacının bilgi, beceri ve yeterliliğine ilişkin olabilir.

Araştırması üzerinde baştan, iyi ve etraflıca düşünerek planlama yapmayan bir araştırmacı, daha sonra araştırma sürecinde oluşabilecek her aksamayı çala kalem sınırlılık olarak yazmamalıdır.

Aşırı ve gereksiz sınırlılıklar, araştırmayı zayıflatır, araştırmacının iyi planlanmadığının ipuçlarını verir.

Örneğin, bir araştırma, evren bakımından “Gazi, ODTÜ, Ankara, Hacettepe Üniversiteleri” ile sınırlı tutulabilir.

Tanımlar

Araştırma planlanmasında yapılacak esas işlerden birisi, araştırmada kullanılan ve aynı alandaki araştırmacılarda ya da uygulayıcılarda değişik yorumlara veya yanlış anlaşılmalara yol açabilecek ve de sık kullanılan terimlerin tanımlanmasıdır (Karasar, 1982).

Araştırmalarda kullanılan tanımlar, birçok araştırmada ya da alanyazında aynı anlamda kullanılan kavramsal tanımlar şeklinde *değil*, araştırmaya özgü olan işlevsel tanımlar biçiminde olmalı ve işlevsel tanımlar da kavramsal tanımlara ters düşmeyecek şekilde yapılmalıdır (Karasar, 1982).

Bir işlevsel tanım örneği, “Davranış kontrol listesiyle dönüt verme: Süreç ölçme grubundaki öğrencilere her ünite sonunda, o üniteye ait davranış kontrol listesiyle eksik ölçüm aldıkları davranışların söylenmesi” şeklinde olabilir.

Ayrıca, tez önerisinde sıkça tekrarlanacak olan bazı ifadeler de, kısaltılarak kullanılmalıdır (örneğin, DİE: Devlet İstatistik Enstitüsü, DPT: Devlet Planlama Teşkilatı gibi). Tez önerisi içerisinde ne anlama geldikleri kolay anlaşılır şekilde ifade edilen sembol ve kısaltmalar, ayrı bir sayfada ve alfabetik sırayla sunulur.

BÖLÜM II

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölüm, araştırma konusuyla veya odağıyla ya da problemiyle ilgili önceden yapılmış ve özellikle yakın tarihli geçmiş yıllarda yayınlanmış ve önemli ve doğrudan ilişkisi olan araştırmaların ya da çalışmaların etkili ve dikkatli biçimde özetlemelerinden meydana gelir: Özetlemeler, okuyucuya araştırmacının ilgili konusundaki önemli araştırmaları, en son gelişmeleri bildiğini göstermeli, kendi araştırması ile önceki araştırmaların izledikleri yollar arasındaki bağıntıları ortaya koymalı, kendi konusuyla ilgili önceki araştırmaların uzlaştığı ya da uzlaşmadığı veya önemli soruların yanıtlanmadığı hususlara işaret etmeli, kendi konusuna yönelik diğer araştırmacıların ne söylediğini meydana çıkarmalı, önceki araştırmalardan öğrenmeye ve yeni fikirler uyandırmaya yöneltmelidir; dolayısıyla bu bölüm, tez ve tez önerilerinin oldukça uzun ve geniş bir alanını oluşturabilir ve araştırmacının da çok geniş bir zaman ayırmasını gerektirir (Arseven, 2001; Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012; Gall, Gall ve Borg, 2007; Neuman, 2006).

Bu bölümde de, aktarma ve kaynak gösterme ilkelerine kesinlikle uyulmalıdır; ayrıca, *özgün kaynaklara ulaşılmaya çalışılmalı*, ders notları, ödevler, derslerde yapılan “sunum”lar ya da bilimsel dayanaktan yoksun değerlendirmeler kullanılmamalı ve *ikincil kaynaklardan aktarmalar yapılmamalıdır*.

Bölüm, yeni bir sayfadan başlatılmalıdır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, ölçme araçlarına, ölçüm güvenirliğine, ölçüm yorumlarının ve kullanımlarının geçerliğine, verilerin toplanmasına ve verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasına yönelik bilgilere ve açıklamalara yer verilir.

Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modeli (deseni), “en genel anlamda, araştırma amacına uygun ve ekonomik bir süreçle, verilerin toplanarak çözümlenmesi için gerekli koşulların düzenlenmesidir” (Karasar, 1984, s. 36). Bu kısımda, seçilen araştırma modelinin özellikleri, seçilme gerekçeleri *alanyazın dayanağı* da kaynak gösterilerek açıklanır.

Araştırma modelinin, seçilen konuya göre farklılık gösterebileceği ya da değişikliğe uğrayabileceği hususuna dikkat kesilmelidir.

Ön bilgi niteliğinde ifade edilirse, deneme, tarama, nicel araştırma; kuram oluşturma, durum (örnek olay) çalışması ise, nitel araştırma modelleri (desenleri) arasındadır.

Geniş bilgi için, araştırma yöntembilimi alanında yazılmış çok çeşitli kitaplara ve makalelere başvurulmalıdır.

Evren ve Örneklem

Evren, araştırma sonuçlarının genellenmek istendiği elemanlar bütünüdür; “çalışma evreni” ise, *ulaşılabilen* ve araştırmacının ya doğrudan gözleyerek veya ölçerek ya da kendisinden belli kurallara göre alınmış örneklem üzerinde yapılan gözlemlerden veya ölçmelerden yararlanarak hakkında görüş bildirdiği evrendir (Karasar, 1982). Bu kısımda, öncelikle evrenin özellikleri ayrıntılı biçimde ifade edilmeli, bir diğer ifadeyle evren, araştırmacının amacına uygun biçimde sınırlandırılmalı ve tanımlanmalıdır.

Belli bir evrenden, belli kurallara göre seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterli kabul edilen küçük kümeyle ise, örneklem denir; unutulmamalıdır ki, *araştırmalar çoğunlukla örneklem üzerinde yapılır* ve örneklemlerden elde edilen sonuçlar ilgili evrenlerine

genellenir (Karasar, 1982). Maliyet, kontrol güçlükleri ve etik zorunluluklar, örneklem üzerinde çalışmanın temel nedenleridir; ayrıca, örneklem üzerinde çalışmak, araştırmacıya zaman, enerji ve para tasarrufu sağlar (Karasar, 1982).

Araştırma önerisinde, örneklemin özellikleri de (örneklem büyüklüğü, cinsiyet, vs.) ayrıntılı biçimde belirtilmeli veya tanımlanmalı ve sınırlandırılmalıdır; örnekleme türü ve örneklem alınması işlemleri, örneklem büyüklüğünün saptanması, güven ve sapma sınırları, gerekçeleriyle ve detaylı biçimde açıklanmalı, bu gerekçelere ilişkin kaynaklar kurallarına uygun olarak belirtilmeli ve gösterilmeli, gerekirse simge, şekil veya tablolardan yararlanılmalıdır.

Bazı araştırmalarda “çalışma evreni”nin tümüne ulaşılır ve örnekleme ihtiyaç duyulmayabilir.

Bazı nitel çalışmalarda ise, sadece seçilen/ incelenen örneklem tanıtılarak, seçiliş nedeni açıklanabilir.

Nitel araştırmalara has çeşitli örnekleme türlerinin/ stratejilerinin bulunduğu ve farklı özelliklere sahip oldukları ve de nicel araştırmaların temsil gücü yüksek örneklemelere, nitel araştırmaların ise, örneklemin temsil gücünden daha çok örneklemin toplumsal yaşamı nasıl aydınlattığı üzerine odaklandıkları veya araştırma konusu üstüne yoğunlaştıkları gözden kaçırılmamalıdır (geniş bilgi için bak., Creswell, 2012; Gall, Gall ve Borg, 2007; Johnson ve Christensen, 2012; Neuman, 2006; Patton, 1990; 2002).

Örneklem seçilmesi araştırmalardaki en önemli adımlardan birisidir; geniş bilgi için, araştırma yöntembilimi alanında yazılmış çok çeşitli kitaplara ve makalelere başvurulmalıdır.

Ölçme Araçları

Bu kısmın başlığı, araştırmanın türü veya özelliğine göre “Veri Toplama Araçları” şeklinde de seçilebilir ve yazılabilir.

Bu kısımda, verilerin toplanması amacıyla yararlanılacak olan ölçme araçları/ veri toplama araçları tanıtılmalıdır. Ölçme araçları, ölçülecek değişkenin/ değişkenlerin gözlenmesinde duyarlılığı artırır ve/ veya gözlemleri kolaylaştırır. Bu araç, seçmeli test, tutum ölçeği, ilgi envanteri, çıkın (portfolio), kontrol listesi, anket veya bir diğeri olabilir. Kısaca, ölçme araçları çok ve çeşitlidir. Bunlardan hangisinin/ hangilerinin kullanılacağı araştırmanın özelliklerine bağlıdır.

Güvenirlik ve geçerlik. Ölçme, bilimsel araştırmanın merkezindedir, kalbindedir (Viswanathan, 2005). Ancak, bu hayati özelliğine rağmen, -maalesef- “ölçme, sosyodavranışsal araştırmanın Aşıl topuğudur” (Pedhazur ve Schmelkin, 1991, s. 2) yani zayıf noktasıdır; şüphesiz bu duruma, yüksek lisans ve özellikle doktora programlarındaki ölçmeyle ilişkili konuların giderek azalmasının ve de ölçme konularıyla ilgili zayıf ve kalitesiz eğitim verilmesinin sebep olduğu söylenebilir (Bademci, 2007). Doktora ve yüksek lisans programlarındaki bu ölçme boşluğu, yapılan bir araştırmayla da doğrulanmıştır: Ankara, Gazi ve Hacettepe Üniversitelerinde 2000-2009 yılları arasında yapılmış olan 444 doktora ve yüksek lisans tezi *sadece güvenilirlik hususu* açısından incelenmiş ve -ne yazık ki- **her 5 tezin 1’inde güvenilirlik çalışması yapılmadığı** ve **10 tezin 8’inde ise, bilimsel olarak hatalı ve çağcıl olmayan kullanım ifadeleri bulunduğu** açıkça ortaya konulmuştur (Korkmaz, 2010); onaylanmış yüksek lisans ve doktora tezlerine yönelik, yapılmış bu araştırma benzeri ve çok çeşitli konuları irdeleyen *yeni* bilimsel çalışmaların *ivedilikle* yapılması, yazılmış tezlerle ilgili mevcut durumların ortaya konulması ve iyileştirmeler husunda yapılacakların tartışılması, lisanüstü eğitim ve öğretimin kalitesinin artırılması yönlerinden gereklilik ve önem arz etmektedir.

Güvenirlik ve geçerlik ise, ölçmenin *temel* kavramları ve hususlarıdır. Bu önemlerine rağmen, *güvenirlik ve geçerlik çok sık yanlış anlaşılmıştır*.

Güvenirlik ve geçerlik, testlerin ya da ölçme araçlarının kendilerinin veya kendilerine ait ya da doğalarında olan özellikleri değildir; ölçme araçlarından elde edilmiş *ölçümlerin* fonksiyonlarıdır; zira, *güvenirlik ve geçerlik, evren ya da örneklem bağımlıdır*, evrenden evrene, örneklemden örnekleme değişir (Bademci, 2011).

Güvenirlik, bir ölçme aracından elde edilmiş ölçümlerin tutarlılığına veya tekrarlanabilirliğine işaret eder; geçerlik ise, bir ölçme aracından elde edilmiş ölçümlerin kullanımı ve yorumu ile ilgilidir; kısaca, *güvenirlik, ölçümlerin bir özelliği; geçerlik ise, ölçümlerin kullanımlarının ve yorumlarının bir özelliğidir* (bilgi için bak., Bademci, 2007, 2011; ayrıca bak., AERA, APA ve NCME, 1999; Creswell, 2012; Reynolds, Livingston ve Wilson, 2010; Thompson, 2003).

Dolayısıyla, “testin güvenilirliği” ya da “testin geçerliği” gibi ifadeler kullanılması **doğru değildir** (AERA, APA ve NCME, 1999) ve **kullanılmamalıdır**. Benzer şekilde, “sınavın güvenilirliği”, “ölçme aracı geçerlidir”, “ölçeğin güvenilirliği”, “ölçme yönteminin geçerliği”, “deney güveniliridir”, “ölçme prosedürü geçerlidir”, “ölçme aracının güvenilirliği” ve benzeri ifadeler kullanılması da **uygun değildir, doğru değildir ve kullanılmamalıdır**.

Bunların yerlerine, “ölçüm güvenirliği”, “ABC ölçek ölçüm yorum geçerliği”, “test ölçüm güvenirliği”, “ABC test ölçümlerinin test-tekrar test güvenirliği”, “...ölçümlerden yapılmış kullanım ve yorumun geçerliği”, “test ölçümlerinin güvenirliği” ve benzeri ifadeler kullanılması **uygun ve doğrudur** (bilgi için bak., Bademci, 2007; 2011).

“Otorite” olarak kabul edilmiş *Standards for Educational and Psychological Testing* (AERA, APA ve NCME, 1999) içinde, **geçerlik kanıtının kaynakları** ;

- 1) *Test içeriği üzerine temellenmiş kanıt,*
- 2) *Yanıt süreçleri üzerine temellenmiş kanıt,*
- 3) *İç yapı üzerine temellenmiş kanıt,*
- 4) *Diğer değişkenlerle ilişkiler üzerine temellenmiş kanıt ve*

5) *Test etmenin sonuçları üzerine temellenmiş kanıt,* şeklinde belirtilmiştir (ayrıca bak., Bademci, 2007; Creswell, 2012; Gall, Gall ve Borg, 2007; Johnson ve Christensen, 2012; Mertler ve Charles, 2005).

Ölçümlerin yorumlarının veya kullanımlarının geçerliği ile ilgili kanıt toplamada yukarıda bahsedilen geçerlik kanıtının kaynaklarından faydalanılmalıdır.

Bundan 47 yıl önce yayımlanmış olan *Standards for Educational and Psychological Tests and Manuals* (APA, AERA ve NCME, 1966) içinde yer bulan “içerik/ kapsam geçerliği”, “ölçüt ilişkili geçerlik” ve “yapı geçerliği” tipleri ve ifadeleri **kesinlikle kullanılmamalıdır**.

Ölçme aracı araştırmacı tarafından geliştirilecekse (/veya uyarlanacaksa), ölçüm güvenirliğinin hangi yöntemle (test-tekrar test, Cronbach’ın alfası, değerbiçiciler arası, Hoyt’un varyans analizi, vd.) kestirileceği belirtilmeli, ölçme aracının uygulanacağı örneklemin (örneklem büyüklüğü, yaş, cinsiyet gibi) ya da evrenin özellikleri -geçici- ana hatlarıyla ifade edilmelidir.

Ayrıca, geçerlik kanıtının kaynaklarından (test içeriği üzerine temellenmiş kanıt, yanıt süreçleri üzerine temellenmiş kanıt, vd.) hangisinin/ *hangilerinin* kullanılacağı da belirtilmelidir.

Eğer araştırmacı, başkası tarafından geliştirilmiş bir araç kullanacaksa da, “ölçüm güvenirliği” ve “ölçüm yorumlarının ve kullanımlarının geçerliği” ile ilgili yukarıda bahsedilen işlemlerin tümü, yeniden ve eksiksiz biçimde yapılacaktır. Bir başkası tarafından hesaplanmış güvenirlik ve geçerlik katsayılarını, kendi çalışmasına yönelik veriler için aynen kullanmak **doğru değildir**. Bir başka ifadeyle, bilimsel araştırmalarda ya da çalışmalarda güvenirlik doğuşturma/ doğuşması (reliability induction) asla **yapılmamalıdır**.

Ölçme araçları/ veri toplama araçları, verilerin toplanmasından önce mutlaka detaylı biçimde tanımlanmalı, geliştirilmesi/ geliştirilmeleri dahil tüm süreç, ilgili alanyazın dayanakları da kaynak gösterilerek, ayrıntılı biçimde belirtilmelidir. Ayrıca, ölçme araçları ve kullanımları ile ilgili tüm *etik kurallara* büyük bir hassasiyetle uyulmalıdır.

Ölçme araçları, araştırmanın da özelliklerine bağlı olarak, eğer hazırlanmışsa, araştırma önerisinin “EKLER” kısmında sunulabilir.

Beden eğitimi, müzik, resim veya mesleki ve teknik eğitim ya da laboratuvar çalışmaları gibi beceri ve yaratıcılık gerektiren faaliyetleri içeren becerişsel (psikomotor, “psychomotor”) alan veya erişim (performans, “performance”) ölçmelerinin, çoğu bilişsel ve duyuşsal alan ölçmelerine nazaran biraz daha karmaşık olduğu ve daha fazla ek bilgi gerektirdiği de unutulmamalıdır (ön bilgi için bak., Bademci, 2012).

Bu kısımda, bilgi aktarılması amacıyla güvenilirlik ve geçerlik, tek paragraf başlığı altında sunulmuştur. Tez ve tez önerilerinde, güvenilirlik ve geçerlikle ilgili bilgi ve bilgi bütünleri *ayrı ayrı paragraf başlıkları* (bak., Ek C) dahilinde verilmelidir.

Bilimsel ilerlemelerin doğrultusunda, bu alt bölüm başlıkları, “**Ölçüm güvenilirliği**” ve “**Ölçüm yorumlarının ve kullanımlarının geçerliği**” şeklinde belirtilmiştir (bak., Ek C). Bu başlıklar, *Standards for Educational and Psychological Testing* (AERA, APA ve NCME, 1999) ya da diğer anılan adıyla *1999 Standartları* paralelinde, “Ölçüm güvenilirliği” ve “Ölçüm yorumlarının geçerliği” biçiminde de seçilebilir.

Yapılan bir araştırmada, Gazi Üniversitesinde eğitimle ilgili seçilen bazı bilim dallarına yönelik 2000-2009 yılları arasında yazılmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin *yalnızca* yaklaşık *yüzde 4*’ünün *nitel araştırma* kapsamında olduğu ortaya konulmuştur (Korkmaz, 2010). Nitel araştırmalarda da, görüşme kayıtları, belge, fotoğraf, yazışma gibi çeşitli veri toplama araçları kullanılır.

Ancak, nitel araştırmalarda elde edilen verilere yönelik güvenilirlik ve geçerlik hususları ise, son derece hassas, önemli ve oldukça da farklıdır. Yapılacak olan araştırma eğer *nitel araştırma* kapsamında ise, bu paragraf başlıklarının, ayrı ayrı ve “Güvenirlik”, “Geçerlik” şeklinde ya da diğer biçimlerde (geniş bilgi için bak., Creswell, 2009; Denzin ve Lincoln, 2005; Johnson ve Christensen, 2012; Miles ve Huberman, 1994; Silverman ve Marvasti, 2008) olmaları daha uygun olur.

Araştırmacıların, ölçme araçları/ veri toplama araçları ile ilgili yukarıda belirtilen hususlara azami dikkati ve önemi göstermeleri gerekmektedir. Ölçme araçları, “ölçüm güvenilirliği” ve “ölçüm yorumlarının ve kullanımlarının geçerliği” ile ilgili bu alt bölümde

sunulan bilgilere, yapılan açıklamalara veya yapılan uyarılara gereken ilgi ve özeni göstermeyen ya da aykırı davranan tez önerileri, hiç düşünülmeden **reddedilecektir**.

Verilerin Toplanması

Veriler, araştırma amacına paralel olarak toplanan ilk bilgiler ya da henüz işlenmemiş kanıtlardır; örneğin, bir nesnenin rengi, ağırlığı yaşı veya bireyin belli bir konudaki görüşleri, tutum ve davranışları, birer veridir (Karasar, 1982; 1984).

Bu kısımda, araştırma problemi, amacı ve modeli veya konusu paralelinde, toplanacak verilerin türleri, kaynakları (insan, bitki, belge, tarihsel kalıntı vb.), ne zaman, nasıl veya kimlerce ve kimlerden toplanacağı, ölçme araçlarının/ veri toplama araçlarının veya yöntemlerinin uygulanması ile etik kurallara ilişkin önlemlerin neler olacağı hakkında ayrıntılı ve her adımının açıkça veya ardışık bir biçimde belirtileceği bilgiler verilmelidir.

Hatırlanmalıdır ki, nicel araştırmada veriler, çoğunlukla sayılar, nitel araştırmada ise, genellikle sözcükler şeklindedir (Johnson ve Christensen, 2012).

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Bu kısımda verilerin çözümlemesi ve yorumlanması sürecine ilişkin açıklamalara yer verilmelidir; araştırmanın türü gereğince, ne tür verilerin toplanacağı, toplanan ham verilerin nasıl işlenip çözümleneceği, veri işleme sisteminden çıkan sonuçların doğruluğunun nasıl denetleneceği, olası sonuçların nasıl yorumlanıp değerlendirileceği ana çizgileriyle, gerektiğinde ise, ayrıntılarıyla belirtilmelidir (Karasar, 1982; 1984). Bir diğer ifadeyle, araştırmanın türüne göre, verilerin çözümlemesi ile ilgili kullanılacak olan stratejiler/ yöntemler/ teknikler ve seçilme gerekçeleri, çözümleme işlemlerinin elle mi veya elektronik ya da bilgisayar ortamında mı yapılacağı, bilgisayar ortamında ise, alakalı programların adı ve sürümü ve ortamdaki çıkan sonuçların doğruluğunun ne şekilde denetleneceği, olası sonuçlara yönelik olarak ortaya konulan “yorum ölçütleri” (Karasar, 1982, s. 259) ve benzeri bilgiler, ayrıntılı olarak burada ifade edilmelidir.

Başkaca, bilgisayar ortamından çıkan sonuçların da yanlış olabileceği unutulmamalı, bu sebeple, sonuçlar mutlaka denetlenmelidir. Bilgisayar “veri işleme sisteminin doğruluğu, en iyi elle yapılan işlemlerle denetlenebilir” (Karasar, 1982, s. 217). Araştırmanın türüne göre, eğer verilerin işlenmesi elle yapılıyor ise, elektronik ya da mümkünse bilgisayar ortamında denetlenmesi de önerilir.

Araştırmacılar, nicel çözümlemenin, matematik ve istatistiğin üzerine dayalı son derece gelişmiş ve sağlam bilgi temeli bulunduğu, nitel veri çözümlemesinin ise, daha az standart ve görece kesinlikten uzak ve bağlam/ içerik temelli olduğu (Neuman, 2006) özelliklerini de aklında tutmalıdır.

Anımsanmalıdır ki, nicel araştırmacılar verilerin çözümlemesinde *çoğunlukla* istatistik ve istatistiksel ilişkilerin tanımlanmasına ve kullanılmasına, nitel araştırmacılar ise, verilerin -tekrar tekrar gözden geçirilerek ne olduğunun- betimlenmesine ya da betimsel veri kullanımına/ sunumuna vurgu yaparlar (Johnson ve Christensen, 2012; Neuman, 2006).

Bu kısımda, ayrıca, kullanılacak istatistik teknikleri ve seçilme gerekçeleri de *kaynaklara dayalı* biçimde ifade edilmelidir. Örneğin “üniversite öğrencilerinin cinsiyeti ile gözlük kullanıp kullanmaması arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada, iki değişkenin de gerçek süresiz olduğu, bu nedenle dörtlü korelasyon tekniği kullanılacağı” (örnek için bak., Arıcı, 1984) benzeri açıklamalar yapılmalıdır.

Yeri gelmişken yaygın bir yanlış inancı düzeltmekte fayda görülmektedir; özellikle de nicel araştırmalara yönelik olmak üzere, “istatistik paket programları”nı kullanmayı öğrenmek, “istatistik” bilmek demek *değildir*. “İstatistik paket programları”, verilerin işlenmesini kolaylaştırır. Bir araştırmacı, basit teknikleri uygulayabilecek, karmaşık teknikleri ise, izleyebilecek (Karasar, 1982) ve de gerekli hesaplamaları *kendi yapabilecek* düzeyde, “istatistik” bilgi ve becerisine sahip olmalıdır. (Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü öğrencileri, bu ihtiyaçlarını, *öncelikle*, “zorunlu” hale getirilen “Araştırma Teknikleri” dersleri ile karşılama yoluna gitmelidir.)

Ayrı olarak, diğer verilerin yanı sıra, bilgisayar ortamına girilecek verilerin de iyi saklanması, gerektiğinde de istenilebileceği hatırdan çıkarılmamalıdır.

BÖLÜM IV

SÜRE VE OLANAKLAR

Bu kısımda, araştırmayla ilgili zaman planına ve maliyet ve maddi desteğe yönelik bilgilere yer verilir.

Zaman Planı

Alanyazının taranması, ölçme araç ya da araçlarının geliştirilmesi, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması gibi, araştırmanın *tüm* safhalarının yaklaşık ne kadar süre alacağına ya da sürede yapılacağına yönelik ayrıntılı bir zaman çizelgesi veya takvim hazırlanır. Araştırmanın yaklaşık başlangıç ve bitiş tarihleri arasındaki tüm iş veya işlemler ya da aktiviteler, araştırmanın türüne göre, günlük, haftalık veya aylık olacak biçimde, detaylı ve bütünüyle gösterilmelidir.

Maliyet ve Maddi Destek

Burada, araştırmanın yaklaşık maliyetinin ne kadar olduğu, kalem kalem ve detaylı biçimde belirtilir. Araştırma, herhangi bir maddi destek görüyorsa, desteğin/ desteklerin kaynağı/ kaynakları ve miktarı/ miktarları açıkça bildirilmelidir.

Araştırma, araştırmacının olanaklarıyla gerçekleştiriliyorsa, bu durum da ifade edilmelidir.

KAYNAKÇA

Araştırma önerisinde kullanılan ve aktarma yapılan tüm kaynaklar kaynakça bölümünde olmalı, kaynakçada bulunan tüm kaynaklar da metin içinde yer almalıdır. Kaynak gösterimleri, *Publication Manual of the American Psychological Association* (APA, 2010) adlı çalışmadaki ilkelere uygun olmalıdır.

Kaynak gösterimine yönelik ilkeler, “Tez Önerilerinde ve Tezlerde Bazı Aktarma ve Kaynak Gösterme İlkeleri” başlıklı kısımda verilmiştir.

Kaynakça, yeni bir sayfadan başlamalıdır.

EKLER

(Varsa, bu kısım eklenecektir)

Bu kısım, araştırma metni içinde sözü edilen, fakat metin içinde yer verilemeyen veya metin içinde verilmesi uygun olmayan çizelge, şekil, örneğin “psikolinguistik” araştırmalarda kullanılan uyarıcı materyallerin listesi gibi bir liste, sadece o araştırmaya yönelik özel olarak hazırlanmış yeni bir bilgisayar programı ya da program parçası, araç-gereç ya da donanımın karmaşık bir ögesinin ayrıntılandırılmış tanımı ya da açıklaması, telif hakkı ile ilgili izin yazısı benzeri her tür yazı, ölçme aracı veya araçları gibi bilgi ve belgelerden oluşur (APA, 2001; 2010; Karasar, 1984). Ayrıca, her ekin bir başlığı da olmalıdır (APA, 2010).

Ekler de yeni bir sayfadan başlar (ek örneği için bak., Ek C).

KAYNAKÇA

- American Educational Research Association, American Psychological Association, and National Council on Measurement in Education. (1999). *Standards for educational and psychological testing*. Washington, DC: American Educational Research Association.
- American Psychological Association, American Educational Research Association, and National Council on Measurement in Education. (1966). *Standards for educational and psychological tests and manuals*. Washington, D.C.: American Psychological Association, Inc.
- American Psychological Association. (2001). *Publication manual of the American Psychological Association* (5th ed.). Washington, DC: American Psychological Association.
- American Psychological Association. (2010). *Publication manual of the American Psychological Association* (6th ed.). Washington, DC: American Psychological Association.
- Arıcı, H. (1984). *İstatistik: Yöntemler ve uygulamalar* (5. baskı). Ankara: METEKSAN.
- Arseven, A. D. (2001). *Alan araştırma yöntemi: İlkeler, teknikler, örnekler* (Genişletilmiş 4. Baskı). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Bademci, V. (2007). *Ölçme ve araştırma yöntembiliminde paradigma değişikliği: Testler güvenilir değildir*. Ankara: Yenyap.
- Bademci, V. (2011). Türk eğitim ve biliminde bilimsel devrim: Testler ya da ölçme araçları güvenilir ve geçerli değildir. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 16, 116-132.
- Bademci, V. (2012). Becerişsel alan, erişimin ölçülmesi ve bazı kavramların Türkçe karşılıkları: Erişim (performance), bellilendirme (assessment), çıkın (portfolio), bellik (rubric). *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 8, 44-55.
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (3rd ed.). Los Angeles: Sage.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (4th ed.). Boston: Pearson.
- Denzin, N. K., and Lincoln, Y. S. (Eds.). (2005). *The Sage handbook of qualitative research* (3rd ed.). Thousand Oaks, California: Sage.

- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., and Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Gall, M. D., Gall, J. P., and Borg, W. R. (2007). *Educational research: An Introduction* (8th ed.). Boston: Pearson.
- Johnson, B., and Christensen, L. (2012). *Educational research: Quantitative, qualitative, and mixed approaches* (4th ed.). Los Angeles: Sage.
- Kaptan, S. (1993). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri*. Ankara.
- Karasar, N. (1982). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*. Ankara.
- Karasar, N. (1984). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (4. baskı). Ankara: Hacettepe-Taş Kitapçılık.
- Korkmaz, A. (2010). *Vahit Bademci'nin paradigma değişikliği üzerine bir araştırma: "Testler değil, ölçümler güvenilirdir"* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Mertler, C. A., and Charles, C. M. (2005). *Introduction to educational research* (5th ed.). Boston: Pearson.
- Miles, M. B., and Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). Thousand Oaks, California: Sage.
- Neuman, W. L. (2006). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches* (6th ed.). Boston: Pearson.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods* (2nd ed.). Newbury Park, California: Sage.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed.). Thousand Oaks, California: Sage.
- Pedhazur, E. J. and Schmelkin, L. P. (1991). *Measurement, design, and analysis: An integrated approach*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Reynolds, C. R., Livingston, R. B., and Wilson, V. (2010). *Measurement and assessment in education* (2nd ed.). Upper Saddle River, New Jersey: Pearson.
- Silverman, D., and Marvasti, A. (2008). *Doing qualitative research: A comprehensive guide*. Los Angeles: Sage.
- Thompson, B. (Ed.). (2003). *Score reliability: Contemporary thinking on reliability issues*. Thousand Oaks, California: Sage.
- Viswanathan, M. (2005). *Measurement error and research design*. Thousand Oaks, California: Sage.

TEZ ÖNERİLERİNDE BİÇİM VE YAZMA İLKELERİ

Tez önerilerindeki biçim ve yazma ilkeleri, bu kısımda sunulmaktadır.

Kâğıt Ölçüleri ve Niteliği

Tez önerileri, 1. hamur, 80 gr/m², A4 (210x297 mm) formundaki beyaz kâğıda basılmalıdır.

Yazı Alanı Ölçüleri, Satır Aralıkları ve Yazı Biçimi

Sayfanın sol kenarından 3,5 cm, üst, alt ve sağ kenarından ise, 2,5 cm boşluk bırakılmalıdır (Ek A). Bu boşluklardan sonra, içte kalan alan, *yazı alanı* olarak nitelendirilir (Karasar, 1984) ve -varsa dipnotlar dahil- tüm yazılanlar, bu alan içinde kalmalıdır.

Başlık sayfasında sayfa numarası gösterilmez, ancak “İÇİNDEKİLER” kısmında sayfa numarası verilir. Tez önerisinin metin kısmında ise, sayfa numaraları (3, 4, 5, 6 ,7, 8,... gibi) yazı alanının sağ üst köşesine ve yazı alanının 1 cm üstüne yazılır.

Tez önerisi, “**1,5 satır**” aralığında, “**Times New Roman**” yazı tipinde, “**normal**” “yazı tipi stili”nde ve “**yazı büyüklüğü** (boyut) **12**” olacak şekilde yazılmalıdır.

Tez önerisinde genellikle 3 tür satır ayarının yapılması, yani “**tek**” , “**1,5 satır**” ve “**çift**” satır aralıklarının belirtilen yerlerde kullanılması yeterlidir.

Metin kısmında, başlıklar ve onların getirdiği aralıklar dışında herhangi bir boşluk bırakılmaz (Karasar, 1984), yani *metnin bölümleri ara vermeden birbirlerini takip eder*; italik yazı tipi metin içinde *seyrek* olarak kullanılır, sadece başka türlü kaybolacaksa *vurgulama* amacıyla italik yazı tipi kullanımı kabul edilebilir (APA, 2001; 2010), ancak, bunun dışında metin içinde *vurgulama yapma amacıyla* italik ya da koyu **yazılmamalıdır**. Bir diğer ifadeyle, -bölüm ve alt bölüm başlıkları gibi- *belirtilenler dışında*, bir örnekliği sağlamak amacıyla, metnin her yerinde “**normal**” “yazı tipi stili” kullanılmalıdır.

Bölüm ve Alt Bölüm Başlıkları

Tez önerileri çeşitli bölüm ve alt bölümlerden oluşur. Bölüm ve alt bölüm başlıklarının (APA, 2001; 2010; Creswell, 2012; Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012; Gall, Gall ve Borg,

2007; Johnson ve Christensen, 2012; Karasar, 1984) yazı alanı içerisine yerleştirilmesi önemlidir.

Bölüm Başlıkları

Tez önerilerinde bölüm başlık ve numaraları, BÖLÜM I, BÖLÜM II, BÖLÜM III, BÖLÜM IV gibi koyu ve büyük harfler ve Romen rakamları kullanılarak ifade edilir. GİRİŞ, İLGİLİ ARAŞTIRMALAR, YÖNTEM, SÜRE ve OLANAKLAR gibi bölüm adları da koyu ve büyük harflerle belirtilir. KAYNAKÇA -ve varsa- EKLER bölüm adlarına, bölüm başlık ve numarası **verilmez**, bu bölüm adları da koyu ve büyük harflerle yazılır.

Tez önerilerinde bölüm başlıkları ve numaraları (örneğin, **BÖLÜM III**) yazı alanının üstünden **4,5 satır** (= 3 x “1,5 satır”) aralığı aşağıya, yazı alanı ortalanarak, büyük ve koyu harflerle yazılır.

Bölüm başlığı ile bölüm numarası (**BÖLÜM III** gibi) arasında ise, **2 harf** ya da karakter boşluğu bırakılır.

Bölümün adı (örneğin, **YÖNTEM**) ise, bölüm başlığı ve numarasından (örneğin, **BÖLÜM III**) “çift” satır aralığı aşağıya yazılır.

Bölümün ilk paragrafı, bölüm adından **3 “tek” satır** (= 2 x “1,5 satır”) aralığı aşağıya yazılır.

Yazıda her paragrafın öteki satırlara göre biraz geriye alınarak başlatıldığı yer (Karasar, 1984) olan **satırbaşı**, yazı alanı sol kenarından **1 “tab” “tuşu”** ya da **7 harf** veya karakter boşluğu içeriden başlar.

Alt Bölüm Başlıkları

Bölümlerdeki, alt bölüm başlıkları, aşağıda gösterildiği gibi üç düzeyde düzenlenebilir:

Orta Başlık

Yan Başlık

Paragraf başlığı.

Orta Başlık

En büyük alt bölüm başlığı olan orta başlık, yazı alanı ortalanarak ve koyu yazılır; başlık sözcüklerinin başlangıç harfleri büyük, diğerleri küçük yazılır (Karasar, 1984). Metin, başlıktan “çift” satır aralığı aşağıdan ve satır başı yapılarak başlatılır.

Orta başlık, kendinden önceki (varsa) metinden **3 “tek” satır** (= 2 x “1,5 satır”) aralığı aşağıya yazılır.

Yan Başlık

İkinci büyük alt bölüm başlığı olan yan başlık, yazı alanı sol kenarından başlayarak koyu yazılır; başlık sözcüklerinin başlangıç harfleri büyük, ötekiler küçük yazılır (Karasar, 1984). Metin, başlıktan **“çift” satır** aralığı aşağıdan ve satır başı yapılarak başlatılır.

Yan başlık, kendinden önceki metinden **3 “tek” satır** (= 2 x “1,5 satır”) aralığı aşağıya yazılır.

Paragraf başlığı. En küçük alt bölüm başlığı olan paragraf başlığı, satır başından başlayarak koyu yazılır; başlığın yalnız birinci sözcüğünün başlangıç harfi büyük, diğerleri küçük yazılır (Karasar, 1984). Paragraf başlığında metne, başlığın hemen bitiminde konulan noktadan sonra devam edilir.

Paragraf başlığı, kendinden önceki metinden **3 “tek” satır** (= 2 x “1,5 satır”) aralığı aşağıya yazılır.

Bir bölümde alt bölüm başlıkları birbiri ardından gelen ya da **sıralı** biçimde kullanılır; örnek verilirse, iki alt bölümden oluşan bir bölümde, orta başlık ve yan başlık birlikte ya da yan başlık ve paragraf başlıkları birlikte kullanılabilir, ancak yan başlık kullanılmadan, orta başlık ve paragraf başlıkları birlikte kullanılmaz (Karasar, 1984).

Sayfa sonlarına gelen alt bölüm başlıklarından sonra en az bir ya da iki satır bulunmalıdır; yoksa, alt bölüm başlığı bir sonraki sayfadan başlatılmalıdır (Karasar, 1984).

Örneğin, **GİRİŞ** ana bölümünde, sırasıyla **Problem Durumu, Araştırmanın Amacı, Araştırmanın Önemi, Sayıtlar, Sınırlılıklar, Tanımlar** alt bölümleri bulunmaktadır.

Tez ve araştırma raporlarında alt bölümler ve başlıkları, numaralandırılmaz (Karasar, 1984) veya harfle nitelendirilmez (APA, 2010).

Publication Manual of the American Psychological Association (APA, 2010) adlı kaynağın son baskısında başlık tarzlarının değiştiği bilinmelidir.

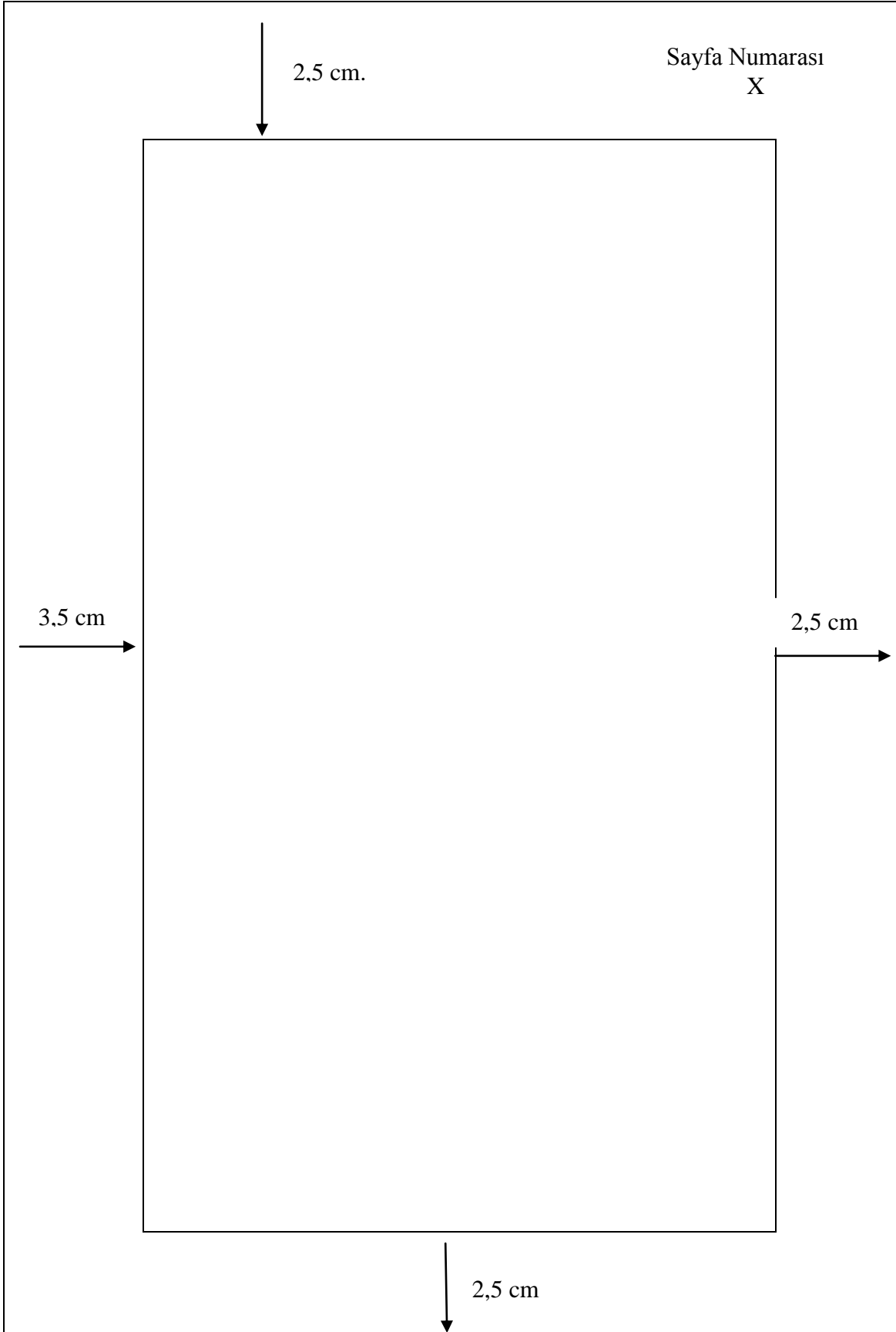
Metin içinde, çizelge ya da şekiller ile metin arasında da üstten veya alttan, **3 “tek” satır** (= 2 x “1,5 satır”) aralığı boşluk bırakılır.

Başlık Sayfası

Başlık sayfasındaki yazılar, bilgisayar ile yazılmalıdır. Başlık sayfasında, Ek B’de verilen örnekte görüldüğü gibi, kurum (Üniversite, Enstitü, Ana Bilim Dalı, Bilim Dalı) adı, tez önerisinin başlığı, tez önerisini hazırlayanın adı ve soyadı, tez önerisinin hangi nitelikte (yüksek lisans/ doktora/ sanatta yeterlik) olduğu, tez önerisinin sunulduğu kurumun bulunduğu şehir adı ile tarih yer alır.

Başlık sayfasında yer alan tez önerisinin adı ve niteliği (YÜKSEK LİSANS TEZ ÖNERİSİ ya da DOKTORA TEZ ÖNERİSİ gibi) büyük harflerle ve koyu; kurum adları, tez önerisini hazırlayanın adı ve soyadı, tez önerisinin sunulduğu kurumun bulunduğu şehir adı ile tarih ise, küçük harflerle (baş harfler büyük) ve koyu yazılmalı ve de **yazı büyüklüğü 14** olmalıdır. Başlık sayfasındaki bilgiler yazı alanı ortalanarak yazılmalı ve “**tek**” satır aralığı kullanılmalıdır.

EK A
Yazı Alanı

EK B

Başlık Sayfası Örneği

**T.C.
Gazi Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Ana Bilim Dalı
Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı**

**İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN BESLENME ALIŞKANLIKLARI
İLE AKADEMİK BAŞARILARI ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Ayşe Güler

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖNERİSİ

**Ankara
Ocak 2013**

EK C
İçindekiler Sayfası Örneği

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

BAŞLIK SAYFASI.....	
İÇİNDEKİLER.....	
BÖLÜM	
I. GİRİŞ.....	
Problem Durumu.....	
Araştırmanın Amacı.....	
Araştırmanın Önemi.....	
Sayıtlar	
Sınırlılıklar.....	
Tanımlar.....	
II. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	
III. YÖNTEM.....	
Araştırmanın Modeli.....	
Evren ve Örneklem.....	
Ölçme Araçları.....	
Ölçüm güvenirliği.....	
Ölçüm yorumlarının ve kullanımlarının geçerliği.....	
Verilerin Toplanması.....	
Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması.....	
IV. SÜRE VE OLANAKLAR.....	
Zaman Planı	
Maliyet ve Maddi Destek	
KAYNAKÇA.....	
EKLER (Varsa, bu bölüm adı eklenecektir).....	

TEZ ÖNERİLERİNDE VE TEZLERDE BAZI AKTARMA VE KAYNAK GÖSTERME İLKELERİ

Aşırma (bilim hırsızlığı, intihal, “plagiarism”) bir suçtur ve aşırma fiillerinden korunmanın yollarından birisi de, yararlanılan hemen her türlü kaynağın kurallarına uygun gösterilmesi ya da belirtilmesidir (konuyla ilgili ön bilgi için bak., Bademci, 2007; ayrıca aktarmalar ve kaynak gösterme çeşitleri ve biçimleri için bak., APA, 2010). Şüphe yok ki, kaynak gösterme, bilimselliğin ilk ve kaçınılmaz koşuludur ve “*doğrudan*” ya da “*dolaylı*” her türlü aktarmada da kaynak göstermek zorunludur (Karasar, 1984).

Yapılan incelemelerde kurallarına uygun kaynak göstermeyen veya ilkelerine uygun aktarma ya da alıntı yapmayan tez önerileri duraksamaksızın **reddedilir**.

Aktarmalar

Bilgilerin veya alıntının, özgün biçim ve içerik yönünden değiştirilmeden aktarılmasına *doğrudan aktarma* denir (Karasar, 1984). Doğrudan aktarmalar, özgün metinle *bire bir* olmalıdır (APA, 2001; 2010). Eğer 40 kelimeden *az* ise (yaklaşık üç satır ya da daha kısa), alıntı, metin içerisinde ve tırnak işaretleri içinde gösterilir (APA, 2001; 2010). Örneğin: “Araştırmacının, başka kaynaklardan raporuna bilgi alırken, **neyi, nereden** ve **nasıl aldığı**ni belirtmesine kaynak gösterme denir” (Karasar, 1984, s. 57).

Özgün kaynaktan cümle ya da söz öbeklerinin çıkarılması durumunda ise, çıkarmanın yapıldığı yere üç nokta (...) konur (APA, 2001; 2010; Karasar, 1984). Örneğin: “Geçerlik de, bir testin ya da ölçme aracının doğasında olan bir özelliği değildir; ... **geçerlik katsayıları da, evren ya da örneklem veya grup bağımlıdır**” (Bademci, 2011, s. 123).

Eğer 40 kelimeden *fazla* ise (yaklaşık üç satırdan daha uzun), alıntı, “sıkıştırılmış paragraf” (Karasar, 1984, s. 50) ve blok biçiminde, soldan 1,5 cm içeriden ve **tek satır** aralığı olacak şekilde yazılır.

Bu doğrultuda, **güvenirlilik**, belirli bir evrene veya örnekleme uygulanmış bir test ya da ölçme aracından elde edilmiş ölçümlerin tutarlılığı veya tekrarlanabilirliğidir; **geçerlik** ise, belirli bir evrene veya örnekleme uygulanmış bir test ya da ölçme aracından elde edilmiş ölçümlerden yapılmış belirli yorumların ve kullanımların uygunluğu ve yeterliğidir... şeklinde tanımlanmaktadır (Bademci, 2012, s. 47)

Ana düşünce değişmeksizin, özgün biçim ve içeriğe uyma zorunluluğu olmadan, ancak *anlam kayması yapılmadan*, araştırmacının ya da yazarın kendi diliyle bilgi aktarmalarına ise, *dolaylı aktarma* denir (Karasar, 1984). Örneğin: Thompson (1994), çok az araştırmacının, güvenilirliğin eldeki veriler veya ölçümlerin bir özelliği olduğunu bilinçli kabul edip, buna göre davrandıklarını belirtmiştir., gibi. Alıntı, kaynaktaki bilgiyi doğru yansıtmalı, alıntıyı yapan aktarmak istediği parçayı anladığından iyice emin olmalı, alıntıda *anlam kayması olmamalı*, bir diğer söyleyişle, birinin söylemediği ya da yazmadığı bir şey için kaynak gösterilmemelidir (Karasar, 1984). Böylesi bir durum, bir araştırmada kabul edilemez olduğu kadar, bu fiili gerçekleştiren için de çok sıkıntılı bir sürecin başlangıcı olur.

Kaynakça Bağlaçları / Metin İçinde Kaynağın Gösterilmesi

Tez önerisindeki ya da metindeki veya rapordaki alıntılar, kaynakçada gösterilen kaynağa bağlayıcı bağlaçlarla gösterilir (Karasar, 1984).

Tek Yazarlı Çalışma

Sadıklar (1971) Japonya'nın kalkınmasında rol oynayan faktörler içinde, eğitime yapılan yatırımları da incelediği çalışmasında ... dır.

Japonya'nın kalkınmasında rol oynayan faktörler içinde, eğitime yapılan yatırımların da incelendiği bir çalışmada ... dır (Sadıklar, 1971).

İki Yazarlı Çalışma

Ölçme ... tanımlanır (Linn ve Gronlund, 1995, s. 5).

Sabuncuoğlu ve Tüz'e (1998, s. 172) göre ... dır.

[Kaynakçada, İngilizce makalelerde son iki yazar arasında “and”, Türkçe makalelerde “ve”; metin içinde kaynak gösterilirken ise, sadece “ve” bağlacı kullanılacaktır.]

Çok Yazarlı Çalışma

Reynolds, Livingston ve Wilson (2010) ... ifade etmiştir.

[Kaynakça biçimi için, bak., “çok yazarlı kitap”]

Yazar Olarak Gruplar (Kurum, Dernek, vb.)

Metin içinde ilk geçtiği yerde; ... (Türk Dil Kurumu [TDK], 1996).

Metin içinde daha sonra; ... (TDK, 1996).

Metin içinde ilk geçtiği yerde; ... (Ankara Üniversitesi Fikrî ve Sinaî Haklar Araştırma ve Uygulama Merkezi [FİSAUM], 2003).

Aynı Soyadlı Yazarlar

S. Edwards (1985) ve H. Edwards (1990) tarafından yapılan araştırmalarda...

Aynı Parantez İçinde İki veya Daha Çok Çalışma

... (Thompson, 1992; 1994; 2003; 2013; baskıda).

Aynı Yazarın Aynı Yıl Yaptığı Çalışmaları

... (Henson, 2001a; 2001b; 2001c).

Yazarları Farklı İki ya da Daha Fazla Çalışma

... (Algina, 1992; Ebel ve Frisbie, 1991; Thompson, 2003; Worthen, White, Fan ve Sudweeks, 1999).

İkincil Kaynaklar

Araştırmacının asıl kaynağı bizzat görmediği, bilgiyi bir başka kaynaktan gördüğü ve aktardığı durumlarda, o bilgi, *ikincil kaynaktan* aktarmadır (Karasar, 1984). Böyle durumlarda, kaynakça listesinde ikincil kaynağın adı verilir; metin içinde de özgün çalışmanın adı ya da bilgisi ve ikincil kaynağın bilgileri gösterilir.

Örneğin bir araştırmacı, Charter'ın güvenilirlik çalışmaları için örneklem büyüklüğünün en az 400 olması gerektiği bilgisini Bademci'nin (2005) çalışması içinde görmüş ve Charter'ın çalışmasını da *okumamış* veya *ulaşamamış olsun*. Metin içindeki kaynak gösterimi aşağıdaki gibi ya da benzeri biçimlerde olabilir:

Charter (1999) ise, güvenilirlik çalışmaları için örneklem büyüklüğünün en az 400 olması gerektiğini ifade etmektedir (Bademci, 2005'den aktarılmıştır).

(Bademci, 2005'den aktarılmıştır) ifadesi yerine, (aktaran, Bademci, 2005) veya (bulunduğu yer, Bademci, 2005) ya da (Bademci, 2005, s. 36'daki alıntı) gibi anlatımlar da, aktarma türüne göre kullanılabilir. Bu örneğe yönelik olarak kaynakçada Bademci'nin (2005) bahsedilen çalışması -aşağıdaki gibi- gösterilmelidir:

Bademci, V. (2005). Testler güvenilir değildir: Ölçüm güvenilirliğine yeterli dikkat ve güvenilirlik çalışmaları için örneklem büyüklüğü. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 17, 33-45.

Başka bir kaynak içinden, yapılmış olan bir *çeviri* ifade ya da cümleyi aynen ya da değiştirerek alıp, kendi çalışmasında çeviriyi kendisi yapmış gibi kullanmak ve kaynakçasında da orijinal (yabancı dildeki) kaynağı göstermek ise, **aşıırma** (bilim hırsızlığı) fiillerinin içine girer ve **asla yapılmamalıdır**. Böyle durumlarda da, çeviriyi yapmış olan asıl kaynağa kredi verilmeli, yukarıda açıklanan ikincil kaynak gösterilmesiyle ilgili kurallara uyulmalı ve çevirinin bulunduğu asıl kaynak, kaynakçada gösterilmelidir.

Ayrıca, ikincil kaynak kullanımında **ölçülü olunmalı**, aşırıya kaçılmamalıdır. Aslında, ikincil kaynaklardan aktarmanın, tezler için istenilmeyen bir yaklaşım olduğu da akılda tutulmalıdır (APA, 2001).

Kaynakça

Kaynakça, araştırılan konuya ilişkin yayınların tümüyle [alfabetik olarak, yazar soyadı ya da onun yerini alan sözcük şeklinde] sıralandığı ve her kaynak için tanıtıcı bilgilerin özel bir biçimde sunulduğu bölümdür (Karasar, 1984).

Kaynakça sunuluşunda ise, her kaynak, yazı alanının sol kenarında başlar, sağ kenarında biter; eğer ikinci veya daha sonraki satırlar varsa, bu satırlar “**tek**” **satır** aralıkları ile yazılır ve ikinci veya daha sonraki satırlar soldan 0,8 cm içeriden başlar ve kaynaklar arasında “**1,5 satır**” aralığı boşluk bırakılır (örnek için bak., KAYNAKÇA).

Kaynakçada, -“Doç. Dr.” veya “Müh.” Gibi- kısaltmalar ya da unvanlar veya tanıtıcı bilgiler verilmez.

Aşağıda, bazı kaynak türleri ve kaynakça biçimleri *örnek* olarak sunulmuştur. Kaynak türleri ve kaynakça biçimleri ile ilgili daha geniş ve ayrıntılı bilgi için, araştırmacıların ya da tez önerisi hazırlayan öğrencilerin ve/ veya tez danışmanlarının *Publication Manual of the American Psychological Association* (APA, 2010) adlı çalışmadaki ilkelere bakmaları *gereği* önemle hatırlatılır.

Kaynakça Biçimleri

Kitaba İlişkin Genel Biçim

Yazarın Soyadı, Adının Baş Harfi. (Yayın tarihi). *Kitabın adı*. Yayın Yeri: Yayınevi.

Sürelili Yayına İlişkin Genel Biçim

Yazarın Soyadı, Adının Baş Harfi. (Yayın tarihi). Makalenin adı. *Derginin Adı*, Cilt(sayı), Sayfa No.

Tek Yazarlı Kitap

Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (4th ed.). Boston: Pearson.

Çingil, H. (1990). *Örnekleme kuramı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Yayınları.

Yıldırım, C. (1996). *Bilim felsefesi* (5. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

İki Yazarlı Kitap

Ceviz, N. ve Yıldız, M. (2009). *Anlayarak hızlı okuma teknikleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Kutsal, A. ve Muluk, Z. (1978). *Uygulamalı temel istatistik* (3. baskı). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Yayınları.

Linn, R. L., and Gronlund, N. E. (1995). *Measurement and assessment in teaching* (7th ed.). Upper Saddle River, New Jersey: Merrill/Prentice-Hall.

Çok Yazarlı Kitap

Reynolds, C. R., Livingston, R. B., and Wilson, V. (2010). *Measurement and assessment in education* (2nd ed.). Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Educational International.

Esin, A., Ekni, M. ve Gamgam, H. (1991). *Sağlık bilimlerinde istatistik*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayın No, 171.

Derleme Kitap

Thompson, B. (Ed.). (2003). *Score reliability: Contemporary thinking on reliability issues*. Thousand Oaks, California: Sage.

“Buradaki ‘ed.’ kısaltması ‘der.’ (derleyen) karşılığıdır” (Karasar, 1984, s. 73).

[Derleyen: Editor]

Derleme Kitapta Bölüm

Bademci, V. (2007). İşyerinde psikolojik terör ve saldırı (“mobbing”): Okullarda artan şiddetin bilinmeyen tetikleyicisi. A. Solak (Der.), *Güvenli Okullar* (ss. 79-102). [Ankara:] Hegem Yayınları.

[Yayın yeri, eserde belirtilmediği halde, biliniyorsa, burada gösterildiği gibi köşeli ayraç [Ankara:] içinde verilir.]

Caruso, R. C. (2003). Reliability generalization of the NEO personality scales. In B. Thompson (Ed.), *Score reliability: Contemporary thinking on reliability issues* (pp. 259-277). Thousand Oaks, California: Sage.

[Sayfa numaralarından önce kaynak İngilizce ise, “pp.”, Türkçe ise, “ss.” kısaltmaları kullanılır.]

Çeviri Kitap

Bingham, A. (1976). *Çocuklarda problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesi* (A. F. Oğuzkan, Çev.). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi. (Eserin aslı, 1958’de yayımlanmıştır.)

Metin içinde gösterilmesi; ...(Bingham, 1958/1976).

Kurum Yazarlı Kitap

Ankara Üniversitesi Fikrî ve Sinaî Haklar Araştırma ve Uygulama Merkezi. (2003). *Üniversitelerde fikir ve sanat eserleri ve yolsuz iktibas*. Ankara: Ankara Üniversitesi Fikrî ve Sinaî Haklar Araştırma ve Uygulama Merkezi.

Yazarı Belirtilmemiş ya da Anonim Yazarlı Çalışmalar

Yazarı belirtilmemiş bir çalışmanın çoğunlukla başlığından birkaç kelime tırnak işareti “...” arasında verilir ve yayın tarihi belirtilir.

... (“Herkes İçin Eğitim,” 1990).

Kaynakçada ise, ilgili çalışma aşağıdaki biçimde listelenir;

Herkes için eğitim dünya beyannamesi ve temel öğrenme ihtiyaçlarının karşılanması için hareket çerçevesi (N. Okman, Çev.). (1990). Ankara: UNICEF Türkiye Temsilciliği.

[Yazarı belirtilmemiş ya da tanımlanmamış çalışma, bir makale, web sayfası, kitap, broşür, rapor, derleyenli kitapta bölüm vb. olabilir.]

Yazarı “Anonim” olarak belirtilmiş çalışma ise, metin içinde şu şekilde gösterilir; ... (Anonim, 1989).

Sözlük / Yazım Kılavuzu

Türk Dil Kurumu. (1994). *Okul sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Özön, N. (1999). *Temel yazım kılavuzu*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Tek Yazarlı Makale

Bademci, V. (2004). “Testin güvenirliği” ya da “test güvenilirli” diye ifade etmek doğru değildir. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 367-372.

[Cilt sayısı da (örnekte 2) *italik* yazılır.]

Henson, R. K. (2004). Expanding reliability generalization: Confidence intervals and Charter’s combined reliability coefficient. *Perceptual and Motor Skills*, 99, 818-820.

Kane, M. T. (2001). Current concerns in validity theory. *Journal of Educational Measurement*, 38, 319-342.

İki Yazarlı Makale

Thompson, B., and Vacha-Haase, T. (2000). Psychometrics is datametrics: The test is not reliable. *Educational and Psychological Measurement*, 60, 174-195. doi: 10.1177/00131640021970448

Kaynağa, **DOI** dahil edilmiştir.

[Metin içindeki kaynak bağlacı; ...dır (Tompson ve Vacha-Haase, 2000).]

Çoker, D. ve Eş, H. (1988). Belirtisiz topolojik uzaylarda α -hafif tıklık. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 3, 217-220.

Çok Yazarlı Makale

Hogan, T. P., Benjamin A., and Brezinski, K. L. (2000). Reliability methods: A note on the frequency of use of various types. *Educational and Psychological Measurement*, 60, 523-531.

Kızıroğlu, İ., Turan L. ve Erdoğan, A. (1992). Sultansazlığı’nın eko-ornitolojisi ve son durumu. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 7, 217-227.

Elektronik Kaynaktan Makale

Topdemir, H. G. (2002). Kuhn ve bilimsel devrimlerin yapısı üzerine bir değerlendirme. *Felsefe Dünyası*, Sayı 36, 45-62. <http://80.251.40.59/ankara.edu.tr/topdemir/kuhnanndscientificrevolution.pdf> adresinden, 10 Ocak 2013 tarihinde alınmıştır.

Elektronik Kaynaktan Gazete Makalesi

Güçlü, A. (2011, 13 Eylül). 90. yıldönümünde Sakarya Zaferi ve Haymana. *Milliyet*. <http://gundem.milliyet.com.tr/90-yildonumunde-sakarya-zaferi-ve-haymana/gundem/gundemyazardetay/13.09.2011/1437725/default.htm> adresinden, 10 Ocak 2013 tarihinde alınmıştır.

Bildiri

Bademci, V. (2005, 23 Eylül). *Araştırmalarda ölçme ile ilgili bazı büyük hataları düzeltmek ve bir reformu başlatmak: Güvenirlik, testlerin bir özelliği değildir*. Eğitim Fakültelerinde Yeniden Yapılandırmanın Sonuçları ve Öğretmen Yetiştirme Sempozyumunda sunulan bildiri, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Tez

Korkmaz, A. (2010). *Vahit Bademci'nin paradigma değişikliği üzerine bir araştırma: "Testler değil, ölçümler güvenilirdir"* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

Görüşme (Arşivde Mevcut)

Doğu, A. (2003, 22 Ocak). B. Batı ile öğretimin ölçülmesi konulu görüşme [Teyp Kaydı]. Gazi Üniversitesi Kütüphanesi Arşivi, Ankara.

[Not: Örnek olarak verilen bu kaynakçadaki tüm bilgiler, hayalidir.]

Video

Armstrong, T. (1997). *Multiple intelligences: Discovering the giftedness in all* [VHS]. Port Chester, NY: National Professional Resources.

Sinema Filmi

Keskiner, A. (Yapımcı) ve Yılmaz, A. (Yönetmen). (1977). *Selvi boylum al yazmalım*. Türkiye: Çiçek Film.

Televizyon Dizisi

Öneş, N., Serpan, B., Olça, L. (Senaryo) ve Burhan, Ü. (Yönetmen). (2008). Final [Televizyon dizisi bölümü]. B. Atay (Yapımcı), *Hatırla sevgili*. İstanbul: Sis Yapım.

Deren, K., Bulut, P. (Senaryo) ve Bayraktar, U. (Yönetmen). (2011, 20 Haziran). Final [Televizyon dizisi bölümü]. K. Çatay (Yapımcı), *Ezel*. İstanbul: Ay Yapım.

Müzik

Manço, B. (1989). Dönence (B. Manço, Söz ve C. Güven, Müzik). *Hal hal* [YD]. İstanbul: Türküola.

Metin içinde gösterilmesi; ...“Dönence” (Manço, 1989, eser 2).

[YD] : Yoğun disk, CD. [Burada, YD, kaset, plak vd. olduğu belirtilir].

(B. Manço, Söz ve C. Güven, Müzik); eğer, eser aynı kişiye aitse, bu kısım kaynakçada yazılmayabilir.

Pink Floyd (1979). Another brick in the wall (Part 2). *The wall* [CD 1]. Holland: Harvest/Pink Floyd Music Ltd.

Metin içinde gösterilmesi; ...“ Another Brick in the Wall (Part 2)” (Pink Floyd, 1979, YD 1, eser 5).

Fotoğraf

Güler, A. (1960). *Beyoğlu, Galatasaray köşesinde karlı bir günde tramvaylar* [Siyah-beyaz fotoğraf]. <http://fotograf.net/Artist/araguler/klasikler/klasikler.htm> adresinden, 10 Ocak 2013 tarihinde alınmıştır.